OPEN MONUMENTEN DAG

Lochem

VERBINDT

14 SEPTEMBER 2024
11.00 TOT 16.00

OPEN MONUMENTEN DAG

VRIENDEN LOTERIJ

PLATTEGROND ERFGOED VERBINDT IN LOCHEM

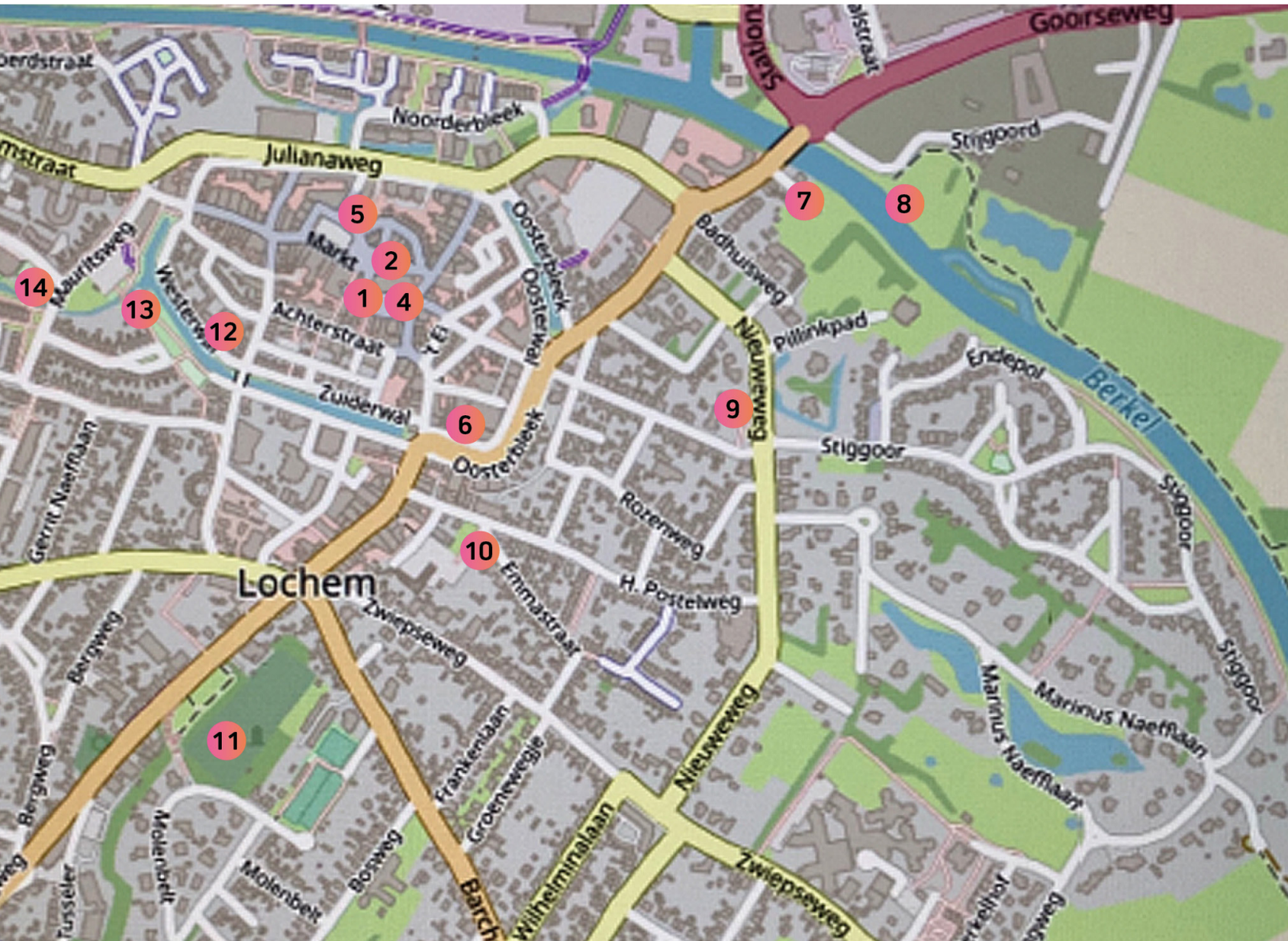

1 OUDE STADHUIS
2 STOOMTRAM (BELLO)
3 BELVEDERE
4 GUDULAKERK
5 BOEKHANDEL LOVINK
6 SOCIËTEIT DE EENDRACHT
7 REUDINKTOREN
8 BERKELZOMP
9 ST. JOSEPHKERK
10 REMONSTRANTSE KERK
11 OUDE BEGRAAFPLAATS
12 DE SYNAGOGE
13 KRUIDENTUIN EN BLEEKHUISJE
14 DE SELIMIYE-MOSKEE
15 DE ZWIEPSE MOLEN

1 OUDE STADHUIS

Markt 2 Lochem
Rijksmonument - VVV Lochem -
Liberation Museum Lochem

Het oude stadhuis van Lochem, een rijksmonument, is gebouwd in de periode 1634 tot 1640. In 1640 heeft Edmond Hellenraet, stadsbouwmeester van Zutphen, gezorgd voor belangrijke verfraaiingen, zoals kruisvensters onder gemetselde bogen met natuurstenen schelpvullingen, waterlijsten, speklagen en
allerhande decoratieve details, met name in de gevel aan de kant van de Grote Markt, waar toen de hoofdingang was. In 1741 is aan de kant van de Kleine Markt de huidige imposante en zeer decoratieve hoofdentree met aan weerszijden de wapens van de toenmalige stadsbestuurders gemaakt. Dit alles heeft geresulteerd in een monument van grote allure. In het stadhuis is op de begane grond het moderne VVV Inspiratiepunt gevestigd. In de ruimte, die voorheen dienst deed als monumentale trouwzaal, is nu de VVV-winkel. Daar ligt de Open Monumentendag-flyer met QR-code voor u klaar met alle informatie over de deelnemende monumenten en het programma.Het is het startpunt van wandel- en fietsroutes en van tram Bello.
De beschrijvingen van de wandel- en fietsroutes zijn bij de VVV verkrijgbaar.

www.vvvlochem.nl

Op de eerste verdieping bevindt zich het Liberation Museum Lochem met de tentoonstelling ‘Lochem in de Tweede Wereldoorlog’, over de bevrijding van Lochem op 1 april 1945. Wie waren onze bevrijders, wat deden ze en wat gebeurde er in en om Lochem.

www.liberationmuseumlochem.nl

2 STOOMTRAM (BELLO)

Markt 2 Lochem
Stoomtram 56 laat oude tijden herleven

Tussen 1885 en 1945 reed de stoomtram door Lochem. Hij werd Bello genoemd vanwege het geluid van de bel die hij liet horen als hij eraan kwam. De tram was belangrijk voor het goederenvervoer, maar daarnaast speelde de tram een belangrijke rol voor de ontwikkeling van het toerisme in Lochem.

Het tracé door Lochem is nog goed te volgen.
Op Open Monumentendag rijdt Bello vanaf de Grote Markt goeddeels de oude route richting Barchem. Vanaf de halte bij de Kieszak of bij BonAparte kunt u wandelen naar de Belvédère. Vanaf de halte neemt Bello u later via het bos weer terug.

Onderweg kan de conducteur u meer vertellen over Bello en de mooie omgeving.

www.Bello56.nl

3 BELVÉDÈRE

Lochemse Berg
Lochemseweg 46 Barchem
Gemeentelijk monument

De Belvédère staat op het hoogste punt – 49,2 m – van de Lochemse Berg. Hij werd in 1893 gebouwd en was lange tijd een belangrijke toeristische attractie in de Gemeente Lochem. Belvédère, de naam zegt het al: uitkijktoren, een toren die een mooi uitzicht biedt. Maar de bomen van het jonge bos groeiden en in 1912-1913 was het al nodig de toren twee meter te verhogen.

Rond 1954 heeft de Belvédère ook nog een functie gekregen als zogenaamde luchtwachttoren voor het Korps Luchtvaartdienst. Meer hierover is te lezen op de pagina Belvédère als luchtwachtoren. De bomen zijn inmiddels letterlijk boven de toren uit gegroeid. In 1977 werd hij gesloten om veiligheidsredenen. In 1992 is de toren op de gemeentelijke monumentenlijst geplaatst. Er zijn plannen om de Belvédère te restaureren en weer open te stellen voor het publiek. Het is de bedoeling de beklimming ook voor kinderen attractief te maken. Voor de restauratie is de Stichting Behoud Belvédère Lochemse Berg opgericht. Wilt u vriend worden van de Belvédère? Kijk dan op www.belvederelochem.nl

4 GUDULAKERK

Markt 4 Lochem
Rijksmonument

De Gudulakerk is het oudste gebouw van Lochem en heeft een zeer lange bouwgeschiedenis die terug gaat tot begin 900. De huidige hallenkerk kwam rond 1550 tot stand met behoud van grote delen van de in de veertiende eeuw in gotische stijl gebouwde kruiskerk. De huidige torenspits met carillon dateert van 1903 en is ontworpen door architect Nicolaas Molenaar. De kerk heeft twee orgels.
Het monumentale Rijnlandse orgel boven de entree is in 1758 gebouwd door de gebroeders Gilman uit Aken en staat sedert 1977 in de kerk. Het koororgel is in 1806 gebouwd door Georg Heinrich Quellhorst en kwam in 1980 in Lochem terecht. De Gudulakerk is sedert 2019 eigendom van de Stichting Oude Gelderse Kerken. De toren met het carillon is eigendom van de gemeente Lochem. De kerk heeft een multifunctionele bestemming gekregen. Er wordt niet alleen gekerkt, getrouwd en gerouwd. Hij wordt ook gebruikt voor vele andere culturele evenementen. Dankzij de prachtige akoestiek leent de kerk zich bijzonder goed voor alle soorten muziekuitvoeringen, van de Matthaüs-Passion en orgelconcerten tot intieme kamermuziek.
Op 14 september zijn er tal van activiteiten in de kerk:

Wat er gebeurt in de Gudulakerk:
* Expositie foto's en posters over vervoer door de jaren heen
* Doorlopend films
    1. Restauratie Gudulakerk
    2. Historie GTW
    3. De tram deventer-Borculo
* Boekverkoop
* Modellen van paard-en-wagens
* Artist in residence Pieter van de Pol in de trouwkapel
* Carillonconcert door Jan Geert Heuvelman, tussen 13 en 16 uur

Wat er gebeurt buiten de Gudulakerk op de Grote Markt:
* Show van oldtimers
* Historische tijdlijn

Wat gebeurt er in het Stadshuus:
Optreden rond het voetblok door het Jansstheater

www.gudulakerk.nl

5 BOEKHANDEL LOVINK

Markt 18 Lochem
Gemeentelijk monument

Boekhandel Lovink is gevestigd in een monumentaal winkelpand uit 1846. De opvallende houten luifel, de hoge bovenlichten met glas in lood en het ambachtelijke siermetselwerk in de plint verwijzen naar de zeventiende-eeuwse winkelarchitectuur. Het decoratieve siermetselwerk op de gevel boven de pui dateert uit 1902. De boekhandel is een baken van literatuur en cultuur. Bekende auteurs komen er hun nieuwe boeken presenteren. Kortom, een boekhandel met de sfeer van toen en de boeken van nu. Op Open Monumentendag vindt u er ook boeken over reizen en vervoer vroeger en nu, over monumenten en cultureel erfgoed in en om Lochem. Maak uzelf of iemand anders blij met een boek uit een monument.

www.boekhandellovink.nl

6 SOCIËTEITSGEBOUW DE EENDRACHT

Oosterwal 22 Lochem
Rijksmonument

Hoog op de Oosterwal staat als een klassieke tempel de sociëteit De Eendracht. Het voorname gebouw in neoclassicistische stijl dateert uit 1840 en werd in dat jaar in gebruik genomen door de in 1829 opgerichte Sociëteit De Eendracht. Beeldbepalend zijn de hoge pilasters, die het hoge fronton dragen en de rondboogvensters met hun kunstig gemetselde accoladevormige bogen. In 1852 kwam er een kegelbaan bij, eerst in de open lucht, later inpandig. In 1864 werd de sociëteit uitgebreid met een veranda en een achtkantige muziekkoepel. De veranda gaf destijds uitzicht over de Enk en de Lochemse Berg. Sociëteit De Eendracht bouwde daar in 1869 nog een feestzaal bij ten behoeve van Lochemse verenigingen voor toneel, muziek en andere activiteiten. Die feestzaal is uiteindelijk de Lochemse Schouwburg geworden. In 1937 fuseerde Sociëteit De Eendracht met de in 1879 opgerichte Sociëteit De Harmonie; zij vormden samen De Vereenigde Sociëteiten. Binnen is de oude, maar geheel gerenoveerde en in stijl heringerichte sociëteitszaal met de recentelijk gerestaureerde en opnieuw beklede antieke sociëteitsstoelen nog min of meer in originele vorm. De kegelbaan en de bar in het Kegelhuis worden gebruikt door de Stichting Federatie van Lochemse Kegelclubs.

De sociëteiten hebben een lange, rijke geschiedenis. Op zaterdag 14 september zullen de aanwezige leden u daarover graag meer vertellen en laten zien aan de hand van bouwtekeningen, foto's en ander archiefmateriaal.

De aanwezige leden van de kegelclubs zullen u alles vertellen over hun activiteiten en u graag enthousiast maken voor deze oude, maar o zo leuke sport. U mag zelf ook even kegelen.

www.kegeleninlochem.nl

7 REUDINKTOREN

Laan van Reudink 3 Lochem
Gemeentelijk monument

De 'molen van Reudink' is een begrip voor vele generaties Lochemers. Terwijl er toch al jaren geen molen meer draait, is de achtzijdige opgemetselde romp een 'landmark' aan de Berkel. Al bijna twee eeuwen was de molen een beeldbepalend bouwwerk bij nadering van Lochem vanaf Goor/Borculo.

De Reudinktoren is een voormalige stellingmolen, De Hoop, die in 1825 werd gebouwd op de plek van een molen uit 1798. Sinds 1835 staat hij bekend als de molen van Reudink, vanwege de vele generaties Reudink die hier gemaald hebben. De producten werden over de weg met paard en wagen en met Berkelzompen over het water aangevoerd om tot diervoeder te worden gemalen. In 1915 werden de wieken verwijderd. Stoom nam de molenaandrijving over van de wind. Rond de millennium-wisseling verliet de firma Reudink de molen en afbraak dreigde.
Maar de molen is van de sloop gered. Paul Kok en zijn echtgenote Jenny kochten de molenromp. Zij hebben hard gewerkt aan de duurzame restauratie. Sinds kort is de molenromp een gemeentelijk monument.
De toren heeft vier gebruikslagen.

Op de begane grond staat de 'Albert en Nelly', een Fries rondjacht uit 1891. De eerste verdieping is een atelierruimte. De tweede verdieping is een concertzaaltje en cursusruimte. Er is aquarelwerk te zien van At Flierman uit Eefde. De derde verdieping is een multiculturele ruimte en van daar heeft men rondom een prachtig uitzicht over de Berkel en over Lochem

www.vvvlochem.nl

8 VAREN MET DE BERKELZOMP

Zompenloods 't Anker
Stijgoord 2 Lochem

Laat je meevoeren over de Berkel met een Berkelzomp!

Meteen na de Hoevinkbrug gaat u rechtsaf. Aan de Berkel tegenover de Reudinktoren ligt Zompenloods 't Anker, het afvaartpunt van de 'Ente'. Dit fraaie platbodemscheepje is een replica van de zompen waarmee eeuwenlang handelsvaart werd onderhouden tussen Zutphen en het Duitse Vreden. De zompen vervoerden levensmiddelen, hout en zelfs krijgsmiddelen. Het transport ging dag en nacht door. Na 1895 stopte het vrachtverkeer over de Berkel. De Berkelvaart was niet meer rendabel. Langzamerhand werd het toerisme interessanter. Oude meanders werden en worden teruggebracht en er kwamen vistrappen, zoals bijvoorbeeld achter het huis Welna. Op Open Monumentendag maakt den 'Ente' tussen 12 en 16 uur driemaal een vaart stroomopwaarts richting de Cloese. Geniet van de prachtige omgeving en de rust op het kabbelend water, terwijl de schipper mooie verhalen en anekdotes vertelt.

www.vvvlochem.nl
www.stichtingberkelzomp.nl

9 ST. JOSEPHKERK

Nieuweweg 18 Lochem
Nieuw erfgoed

De St. Josephkerk is in 1958 gebouwd ter vervanging van het door freule Josephine van Dorth tot Medler in 1887 gebouwde kerkje aan de Kastanjelaan ten behoeve van de katholieke inwoners van Lochem. Dat kerkje was te klein geworden. De architect van de nieuwe kerk was ir. P.H.A. Starmans uit Utrecht. Deze architect, die meerdere katholieke kerken in Nederland heeft gebouwd, heeft zich bij het ontwerp van de St. Josephkerk laten inspireren door de oudchristelijke bouwkunst in Italië. In deze kerk is dat terug te vinden in de doopkapel met aparte ingang. Het doopvont staat onder de klokkentoren. Het gebouw is architectonisch heel interessant, wat vooral binnen goed zichtbaar is. Bijzonder zijn ook het mozaïek in de Mariakapel, gemaakt door de Lochemse kunstenaar Henk Carlier, en de gebrandschilderde ramen in de doopkapel.
Op Open Monumentendag vertelt men u graag alles over het kerkgebouw en de kunstwerken.

www.12apostelen.nl

10 REMONSTRANTSE KERK

Emmastraat 10 Lochem
Gemeentelijk monument

Het instrument als experiment

Het gemeentelijk monument (een kerkgebouw) aan de Emmastraat 10 wordt al 145 jaar met hart en ziel gebruikt door de remonstranten. Naast de kerkdiensten wordt het gebouw gebruikt voor lezingen en kleine concerten! Niet voor niets wordt wel gezegd: er zit muziek in deze kerk en dat komt omdat het gebouw klinkt als een klok! De akoestiek is geweldig goed, er staat een prachtige vleugel en er zijn twee orgels. Daarnaast hoor je wekelijks verrassende gitaarmuziek: pop, jazz, rock of soul.
In 2023 is het Fonds Klavier en Samenspel opgericht. Niet alleen om concerten in dit bijzonder sfeervolle gebouw te organiseren maar juist om mensen in contact te brengen met muziek en om ons gebouw te gebruiken voor het maken van muziek. Muziek is verbindend, helend, verzachtend en inspirerend.

Heb je altijd al eens op een echt orgel (of vleugel of gitaar) willen spelen? Op monumenten-zaterdag 14 september 2024 gaan we uit ons houten dak en stellen we het gebouw mét muziekprofessionals ter beschikking met het thema: ‘het instrument als experiment’.
Tussen 11.00 en 16.00 uur kun je terecht om te luisteren, om mee te doen en om eens te ervaren hoe het voelt om orgel te spelen of op een vleugel of gitaar.

En wil je na deze ervaring lessen gaan volgen, dan kan dat bij de muziek-professionals. Deze inloopzaterdag zal net als vorig jaar worden omlijst met thee, koffie en iets lekkers en later op de dag een glas perensap of een glaasje wijn.

Kom, loop even binnen, doe mee en ervaar hoe verbindend muziek kan doorwerken!

www.lochem-zutphen.remonstranten.nl

11 OUDE BEGRAAFPLAATS

Zutphenseweg 13 Lochem
Gemeentelijk monument

Op een flank van de Paasberg ligt de indrukwekkende Oude Begraafplaats. In 1829 vond hier de eerste begraving plaats. Het is een rustgevende plek die met zorg wordt onderhouden door een enthousiaste groep vrijwilligers van het Historisch Genootschap. Scheefgezakte stenen worden rechtgezet, namen zichtbaar gemaakt. Onlangs zijn vier gerestaureerde graftrommels teruggeplaatst. Beeldbepalende graven worden gerestaureerd, zoals de graven van de Zusters Franciscanessen. Deze bijzondere, parkachtige begraafplaats is sinds 2022 geheel een gemeentelijk monument. Die status behoudt de graven voor het ruimen. De begraafplaats toont ook de geschiedenis van Lochem. Namen van bekende en onbekende oud-Lochemers blijven zo bewaard. De dichtregels boven de hoofdingang zijn van de Achterhoekse dichter A.C.W. Staring. Zijn zoon Winant Staring ligt er begraven. Bij diverse graven is een QR-code te vinden die informatie geeft over de begravene en het graf. Zo blijft de Oude Begraafplaats de verbinding van het heden met het verleden.

Op Open Monumentendag zijn vrijwilligers aanwezig om u rond te leiden en u meer te vertellen over de begraafplaats en wie er begraven liggen.

www.hglochem.nl/oude begraafplaats

12 DE SYNAGOGE

Westerwal 6 Lochem
Rijksmonument

De voormalige Synagoge, gebouwd in 1865, is de plek waar tot de Tweede Wereldoorlog de Joodse gemeenschap haar sjoeldiensten hield. Van de 118 Joodse inwoners van Lochem hebben slecht 18 de Tweede Wereldoorlog overleefd. Een herdenkingsplaquette in de voorgevel, aangebracht onder de eerste steen uit 1865, memoreert de Joodse oorlogsslachtoffers met een tekst uit Klaagliederen. Bij de verbouwing in 1909-1910 is de zaalruimte voorzien van een plaatijzeren plafond, bestaande uit kleine rechthoekige panelen met decoratieve ornamenten in reliëf. Bij de laatste restauratie in 1992-1993 is dit plafond in de oorspronkelijke staat hersteld en is ook de originele kleurstelling weer teruggebracht. Het plafond is vrij uniek voor Nederland. Op de plaats waar eertijds de Arke stond, ligt het gedenkboek met de namen van alle in de oorlog omgebrachte Lochemse Joden met erboven het Nér-tamied, het eeuwig licht en daarachter het teruggevonden prachtig geborduurde parochet (voorhang).
De synagoge is nu een plek voor bezinning en zingeving. Er vinden ook concerten, lezingen en exposities plaats.

In 1998 begon op initiatief van Jan Bargeman het Westerborkproject. De Stichting Synagoge organiseert met Amnesty-Lochem nu al 25 jaar voor leerlingen van groep 8 van basisscholen in Lochem een speciaal programma op school en in de synagoge over de Jodenvervolging vóór en tijdens de Tweede Wereldoorlog en over de geschiedenis van Kamp Westerbork. Het kamp wordt ook door hen bezocht. In de afgelopen 25 jaar hebben al meer dan 10.000 leerlingen deelgenomen aan dit project. Op Open Monumentendag kan men u er meer over vertellen.

www.synagogelochem.nl

13 KRUIDENTUIN EN BLEEKHUISJE

Westerbleek 5 Lochem
Rijksmonument

Rond de oude stad zijn nog delen van de oorspronkelijke gracht bewaard gebleven. De strook aan de binnenkant wordt ‘wal’ genoemd. De strook daarbuiten heet “bleek”. Op de bleek werd de was, die in de gracht was gewassen, te drogen en te bleken gelegd. Op de Westerbleek staat een tuin- of hofhuisje uit omstreeks 1700, dat we nu Bleekhuisje of Bleike noemen. De vakwerkbouw en de getordeerde schoorsteen, die daardoor een bredere trek heeft, zijn bijzondere kenmerken. Door deze bijzondere kenmerken heeft dit charmante gebouwtje de status van rijksmonument. In 1992 is het huisje geheel gerestaureerd.

Na de restauratie is het initiatief genomen naast het huisje een kruidentuin aan te leggen. Dankzij een financiële bijdrage van de gemeente en de inzet van een groep vrijwilligers kon de kruidentuin in 1995 worden geopend. Nog steeds wordt de tuin door een groep vrijwilligers van het Historisch Genootschap onderhouden.

In de kruidentuinzijn wel tweehonderd soorten kruiden en planten bijeen gebracht. Vogels, vlinders, bijen en andere insecten weten deze kleine lusthof aan de Westerbleek te vinden.

Aanwezige vrijwilligers zullen u graag rondleiden en alles vertellen over de kruiden en planten.

www.hglochem.nl/ kruidentuin

14 DE SELIMIYE-MOSKEE

Mauritsweg 20A Lochem

Op woensdag 28 augustus 1997 werd de grond voor deze gebedsruimte door de toenmalige imam ingezegend. Daarbij werd de eerste paal voor de moskee in de grond geslagen. In de moskee worden zo nu en dan rondleidingen, lezingen, concerten, tentoonstellingen en spreekbeurten gehouden die voor iedereen interessant zijn.

U bent van harte welkom om er binnen te komen lopen. Op Open Monumentendag zijn er vanaf 12 uur ieder uur rondleidingen met bezichtiging van onder andere de grote gebedsruimte.

Bij de moskee is een winkel waar Turkse levensmiddelen en kruiden zijn te koop die elders niet te krijgen zijn.

Het motto is: ‘We willen niet langs, maar met de Lochemers leven’.

15 DE ZWIEPSE MOLEN

Zwiepseweg 165
Rijksmonument

De korenmolen van Zwiep, aan de Zwiepseweg, is van verre te zien. Het is de derde locatie van deze molen. De eerste Zwiepse Molen werd in 1851 gebouwd op de Zwiepse Berg bij Barchem. Evert Postel was de eerste molenaar. Omdat de windvang door het groeiende bos niet meer voldoende was, werd de korenmolen afgebroken en nabij de Witte Wievenkoele in Zwiep opnieuw opgebouwd. In 1880 is de molen weer verplaatst, nu naar de huidige locatie, waar de molen op de lichte verhoging volop kan profiteren van de wind. Evert Postel was toen nog steeds molenaar en na hem zouden nog vier generaties Postel de molen draaiende houden. De molen heeft een achtkantige romp op een stenen onderbouw en is rietgedekt. Het wiekenkruis heeft een vlucht van 22,5 meter en is van het oud-Hollandse type. Sinds 1992 is de Stichting Behoud Zwiepse Molen eigenaar. Tot 2006 werd in de molen onder meer een voederhandel geëxploiteerd. In de molen zijn nu een restaurant en een streekwinkel gevestigd.

Op Open Monumentendag zijn molenaars aanwezig om u de molen te laten zien en er alles over te vertellen.

www.dezwiepsemolen.nl